

FIL1003 eksamensoppgaver våren 2020

Ordinær prøve

1. Lykke og dyd

- a. For Aristoteles er det lykkelige liv det dydige liv. Forklar først kort hans syn på lykken, og deretter hvordan han begrunner dette synet. Redegjør så for Aristoteles' begrep om dyd, og vis hvordan han begrunner at dydene er nødvendige deler av det lykkelige liv.
- b. Forklar Humes begrep om dyd, og hvordan det skiller seg fra Aristoteles'.

Sensorveiledning

- a. Det sentrale poeng å få med er at rammen for Aristoteles' etikk er spørsmålet om det høyeste gode, som han kaller *eudaimonia* ("lykke"). Svaret på spørsmålet må finnes ved å avdekke menneskets *ergon*, dvs. dets karakteristiske "virkemåte" eller "livsform". Det som kjennetegner mennesket, er dets fornuft. Realiseringen av dette *ergon* innebærer utviklingen og utfoldelsen av dyder, som er bestemte handlings- og følelsedisposisjoner som på ulikt vis manifesterer vår fornuftsevne. En god besvarelse vil fremstille disse punktene på en klar og forstått måte, mens en middelmådig besvarelse bare har med noen av punktene, eller har dem med, men på en omtrentlig, overfladisk og ikke særlig forstått måte.
- b. Hume er sentimentalist, og for ham er våre handlinger og moralske vurderinger basert på våre emosjonelle reaksjoner på situasjoner vi opplever. En dyd er en personlighetsdisposisjon som vekker bifall hos en observatør, og den vil motivere aktøren til å handle på måter som vekker bifall. Det ligger ingen fornuftsmessig komponent i dette dydsbegrepet, og responsen/bifallet henviser ikke til noe begrep om menneskets natur (*ergon*). Det er et minstekrav å få med følelsenes rolle, og en god besvarelse vil utfylle bildet i tråd med ovennevnte.

2. Rettferdighet og menneskets natur

- a. Både Hobbes og Hume ser på rettferdighet som noe "unaturlig", dvs. som et menneskelig artefakt (kunstprodukt) eller en kunstig dyd. Redegjør først for Hobbes' syn og deretter for Humes, og legg vekt på å få frem både likheter og forskjeller mellom deres syn.
- b. For Platon er rettferdighet noe som virkeliggjør menneskets natur. Redegjør for hans syn.

Sensorveiledning

- a. Hobbes' etiske og politiske filosofi er basert på hans antropologi, som i sin tur springer ut av hans mekanistiske syn på naturen. Mennesket er av naturen drevet av sitt begjær etter selvbevarelse. Dette vil føre til en alles krig mot alle som bare kan unngås ved at den enkelte understrykker sine naturlige tilbøyeligheter på basis av rasjonell beregning av hva som lønner for ham på sikt. For Hume er mennesket av naturen ikke (bare) egoistisk, men også utstyrt med en sympatifølelse for andre. Denne vil gjøre at vi tar hensyn til andre, og bifaller andres hensyntagen til sine medmennesker. Rettferdigheten krever imidlertid mer, fordi sympatifølelsen ikke rekker lenger enn til dem som står oss nærmest. Den krever derfor at vi går ut over våre naturlige tilbøyeligheter ved å venne oss til å følge regler som faktisk fører til resultater vi kan bifalle.
En god kandidat vil fremstille dette bildet på en fyldig, klar og forstått måte, mens svakere kandidater bare vil lykkes delvis.

b. For Platon er mennesket av natur sosialt, og sosialt liv krever respekt og hensyntagen til hverandre. Dette kommer klart til uttrykk i teorien om den tredelte sjelen, hvor den midterste delen, *thymos* (“æresfølelsen”, “spirit”), er vår disposisjon til å søke andres respekt og til å anerkjenne andres krav på respekt i vår egen og andres adferd. Rettferdighet for Platon er når de ulike sjelsdelene er integrert med hverandre i en helhet organisert under fornuftens ledelse; da gjør de alle det de skal, og personen er rettferdig, dvs virkeliggjør sin natur. En god kandidat vil fremstille dette bildet på en fyldig, klar og forstått måte, mens svakere kandidater bare vil lykkes delvis.

Utsatt prøve

1. Kontraktteori

Hobbes og Locke settes begge i forbindelse med kontraktteori, men Rawls sier at hans egen teori om rettferdighet står i tradisjonen fra Locke, ikke fra Hobbes. Sammenlign teoriene til Hobbes og Rawls med særlig henblikk på hvilke egenskaper og motiver de to teoriene tillegger aktørene som blir enige om å tre inn i en bestemt sosial orden. Drøft også kort hvilke utsikter en slik orden kan ha til å vare over tid.

Sensorveiledning

Under Hobbes bør nevnes hans antropologi, begrep om naturtilstanden og alles krig mot alle, samt kontrakten/suverenen som middel til å sikre den opplyste egeninteresse. Under Rawls bør nevnes den siviliserte borgers overveielse over hva som vil være en rettferdig organisering av et samfunn han ikke kjenner sin egen plass i. Kontrasten er altså mellom ren egoisme og en reflektert sans for rettferdighet. En ordning med en despotisk suveren kan tenkes mer ustabil enn en stat basert på rettferdighetsprinsipper som alle kan forventes å være enige i.

2. Kant om rettsplikter

Kant skiller i *Moralens metafysikk* mellom rettsplikter og dydsplikter. Redegjør for hans begrep om rett (det rette) og rettsplikter. Drøft deretter hvilke konsekvenser skillet mellom rettsplikter og dydsplikter kan tenkes å ha for et praktisk spørsmål som om man bør forby (gjøre straffbart) det å bruke narkotiske stoffer.

Sensorveiledning

Dydsplikter er plikter til å *ville* visse ting, basert i det kategoriske imperativ, mens rettsplikter er plikter til å *gjøre* (eller la være å gjøre) visse ting. Bare rettsplikter kan derfor sanksjoneres av andre. Rettspliktene er basert i respekt for andres frihet, og enhver har rett til å gjøre som han vil så lenge dette er forenlig med andres frihet. Det kan derfor argumenteres for at bruk av narkotika utgjør et brudd med dydsplikter (krenker menneskeligheten i en selv), men ikke rettsplikter (begrenser ikke andres frihet), og derfor ikke bør/kan forbys.